

The Dr. Abaraham S. and Phyllis Weissman Memorial Rabbinic Lecture

CRISPR: Gene Editing in Halacha and Hashkafa

1. בבא קמא פה.

תניא דבי ר' ישמעאל אומר (שמות כא, יט) ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות

2. תוס' שם

וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר
גזירת המלך קמ"ל דשרי

3. רמב"ם פהמ"ש נדרים ד:ד

ולא נאסר זה לחולה עצמו מפני שהיא מצוה כלומר שחייב הרופא מן הדין לרפאות חולי ישראל והרי הוא בכלל אמרם
בפירוש הכתוב והשבתו לו לרבות את גופן שאם ראהו אובד ויכול להצילו הרי זה מצילו בגופו או בממונו או בידיעתו.

4. מדרש שמואל פרשה ד:א

מעשה ברבי ישמעאל ורבי עקיבא שהיו מהלכין בחוצות ירושלים והיה עמהן אדם אחד, פגע בהם אדם חולה, אמר להן
רבותי אמרו לי במה אתרפא, אמרו לו קח לך כך וכך עד שתתרפא, אמר להן אותו האיש שהיה עמהן מי הכה אותו
בחולי, אמרו לו הקדוש ברוך הוא, אמר להן ואתם הכנסתם עצמכם בדבר שאינו שלכם, הוא הכה ואתם מרפאין, אמרו
לו מה מלאכתך, אמר להן עובד אדמה אני והרי המגל בידי, אמרו לו מי ברא את האדמה, מי ברא את הכרם, אמר להם
הקדוש ברוך הוא, אמרו לו ואתה מכניס עצמך בדבר שאינו שלך, הוא ברא אותו ואת אוכל פריין שלו, אמר להן אין
אתם רואין המגל בידי אלולי שאני יוצא וחורשו ומכסחו ומזבלו ומנכשו לא העלה מאומה, אמרו לו שוטה שבעולם
ממלאכתך לא שמעת מה שכתוב אנוש כחציר ימיו, כשם שהעץ אם אינו נזבל ומתנכש ונחרש אינו עולה, ואם עלה ולא
שתה מים (ולא נזבל) אינו חי והוא מת, כך הגוף הוא העץ, הזבל הוא הסם, איש אדמה הוא הרופא

5. אבן עזרא שמות כא:יט

ורפא ירפא לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיראו בחוץ. רק כל חלי שהוא בפנים בגוף ביד השם
לרפאתו. וכן כתוב: כי הוא יכאיב ויחבש (איוב ה, יח). וכתוב באסא גם בחליו לא דרש את ה', כי אם ברופאים (דה"ב
טז, יב). והנה הכתוב הפריש, כי לא אמר ורפא ירפא מן הבנין הקל, רק ורפא ירפא שהוא מהבנין הכבד.

6. ש"ע יורה דעה שלו:א

נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצוה היא. ובכלל פיקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו. הרי זה שופך דמים, ואפילו
יש לו מי שירפאנו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות. ומיהו לא יתעסק ברפואה אא"כ הוא בקי, ולא יהא שם גדול
ממנו, שאם לא כן, הרי זה שופך דמים. ואם ריפא שלא ברשות בית דין, חייב בתשלומין, אפילו אם הוא בקי. ואם ריפא
ברשות ב"ד, וטעה והזיק, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ואם המית, ונודע לו ששגג, גולה על ידו

7. יבמות סט:

אמר רב חסדא: טובלת ואוכלת עד ארבעים, דאי לא מיעברא - הא לא מיעברא, ואי מיעברא - עד ארבעים מיא בעלמא
היא

8. שו"ת חכם צבי סימן צג

נסתפקתי אדם הנוצר ע"י ספר יצירה כאותה שאמרו בסנהדרין רבא ברא גברא וכן העידו על זקני הגאון מוהר"ר אליהו אבדק"ק העלם מי מצטרף לעשרה לדברים הצריכין עשרה כגון קדיש וקדושה מי אמרינן כיון דכתיב ונתקדשתי בתוך בני ישראל לא מיצטרף או דילמא כיון דקיי"ל בסנהדרין המגדל יתום בתוך ביתו מעה"כ כאילו ילדו מדכתיב חמשת בני מיכל כו' וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה אלא מירב ילדה ומיכל גדלה כו' ה"נ כיון שמעשה ידיהם של צדיקי' הוא הו"ל בכלל בני"י שמע"י של צדיקי' הן הן תולדותם ונ"ל דכיון דאשכחן לר' זירא דאמר מן חבריי' את תוב לעפרך הרי שהרגו ואי ס"ד שיש בו תועלת לצרפו לעשרה לכל דבר שבקדושה לא היה ר' זירא מעבירו מן העולם דאף שאין בו איסור שפיכת דמים דהכי דייק קרא (אף שיש בו דרשות אחרות) שופך דם האדם באדם דמו ישפך דוקא אדם הנוצר תוך אדם דהיינו עובר הנוצר במעי אמו הוא דחייב עליה משום שפכ"ד יצא ההוא גברא דברא רבא שלא נעשה במעי אשה

9. שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן רסח

כי אין זה בגדר השחתה כיון דאפשר שאותה זרע עצמה לא תלך לאיבוד ולבטלה ואף שהיא רק ספק תיקון... מותר דמכל מקום לא הוי דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון

10. ערוך השלחן יורה דעה פד:לו

יש מי שכתב בשם חכמי הטבע דהמסתכל בזכוכית המגדלת שקורין ספאקטיוו"א יראה בחומץ מלא תולעים והנה בחומץ אין חשש כמו שנתבאר דהתולעים המתהוים בתלוש התירה התורה אמנם שמעתי שבכל מיני מים וביחוד במי גשמים מלא ברואים דקים שאין העין יכולה לראותם ובילדותי שמעתי מפי אחד שהיה במרחקים וראה דרך זכוכית המגדלת עד מאד כרובות פעמים במים כל המיני ברואים ולפ"ז איך אנו שותים מים שהרי אלו הברואים נתהוו במקודם אמנם האמת הוא דלא אסרה תורה במה שאין העין שולטת בו דלא ניתנה תורה למלאכים דאל"כ הרי כמה מהחוקרים כתבו שגם כל האויר הוא מלא ברואים דקים מן הדקים וכשהאדם פותח פיו בולע כמה מהם אלא ודאי דהבל יפצה פיהם ואף אם כן הוא כיון שאין העין שולט בהם לאו כלום הוא אמנם כמה שהעין יכול לראות אפילו נגד השמש ואפילו דק מן הדק הוה שרץ גמור

11. תפארת ישראל תמורה פרק ד ס"ק כז

שכל דבר שלא נדע טעם לאסרו, מותר הוא בלי טעם, דלא הזכירה התורה דברים המותרים כולן, רק דברים האסורין

12. רש"י תמורה כח:

נעבד שהוא מותר - דלא אשכחן דאסור

13. ספר החינוך מצוה לא תעשה רמד- שלא להרביע בהמה עם מין בשאינו מינו

משרשי המצוה. כי השם ברוך הוא ברא עולמו בחכמה בתבונה ובדעת, ועשה וציר כל הצורות לפי מה שהיה צורך ענינו ראוי להיות מכוננת כוון העולם, וברוך הוא היודע, וזהו שנאמר במעשה בראשית (בראשית א לא) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד... ובהיות יודע אלהים כי כל אשר עשה הוא מכון בשלמות לענינו שהוא צריך בעולמו, צוה לכל מין ומין להיות עושה פרותיו למינהו, כמו שכתוב בסדר בראשית, ולא יתערבו המיניו, פן יחסד שלמותו ולא יצוה עליהן ברכתו. ומזה השרש, לפי הנראה במחשבתנו, נמנענו מהרביע הבהמות כלאים, וכמו כן הזהרנו בכך מזה הטעם בצרוף טעם אחר, שכתבנו כבר על מיני הזרעים והאילנות.

14. רמב"ן ויקרא יט:

והטעם בכלאים, כי השם ברא המינים בעולם, בכל בעלי הנפשות בצמחים ובבעלי נפש התנועה, ונתן בהם כח התולדה שיתקיימו המינים בהם לעד כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם. וצוה בכחם שיוציאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם, שנאמר בכלום "למיניהו" (בראשית א), והוא סיבת המשכב שנרביע בהמות זו עם זו לקיום המינים כאשר יבואו האנשים על הנשים לפריה ורביה. והמרכיב שני מינין, משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בכריאתו של עולם להוסיף בו בריות. והמינים בבעלי חיים לא יולידו מין משאינו מינו, וגם הקרובים בטבע שיולדו מהם כגון הפרדים יכרת זרעם כי הם לא יולידו. והנה מצד שני הדברים האלה, פעולת ההרכבה במינים דבר נמאס ובטל:

15. הרב משה הרשלר - הלכה ורפואה חלק ב דף שנו

הרצון להשתלט על ידי הרכבות שונות והכלאות להקים גנים חדשים שקשה לדעת אם יהיו עמידים מפני מחלות ומגפות, וכן יביאו לידי חוסר איזון במבנה האנושי וגם לידי עיוות שיכול להגיע לידי עיוות מפלצתי, על ידי הכלאות של סוגי תאים וגנים אולי יקום על ידי תערובת של אלו צורת אדם משונה יצור כלאים. כבר עמדו חכמנו על הסיכון שיש בתוצאות של הרכבת מינים, ואמרו

כל שוני ושינוי במערכת הבריאה יש בו חוסר אמונה, וכבר כתב הרמב"ן (ויקרא יט יט): המרכיב שני מינים — משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאלו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך, ויחפוץ הוא לעזור בכריאתו של עולם להוסיף בו בריות. וטעם הכלאים שלא לערבב הכחות המגדלים הצמחים להיות יונקים זה מזה, וכן אמרו חז"ל אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל כמו שנאמר הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ, וכל המרכיב שני מינים זה בזה מבטל חוקות שמים.

16. גור אריה ויקרא יט:

אלא שקשה לי על טעם זה שנתן הרמב"ן, כי המרכיבים כאילו אומרים שהקב"ה לא השלים עולמו, דמה בכך, דהא אמרו חכמים (ב"ר יא, ו) כל דבר שהקב"ה ברא בששת ימי בראשית צריך תיקון, כמו החטין לטחון ולאפות, ולא אמרינן בזה שהקב"ה לא השלים עולמו. וכמו שאמרו (תנחומא תזריע ה) על המילה, שלא נברא עם האדם, והושלם על ידי בשר ודם. ואם כן, מה שייך בזה שנראה כאילו אומר שהקב"ה לא השלים עולמו.

17. בראשית רבה יא:

כל מעשה ששת ימי בראשית צריכים עשייה אחרת, כגון: חטים צריכים לטחון, החרדל צריך להמתיק, התורמוס צריך להמתיק

18. מדרש תנחומא פרשת תזריע סימן ז

שאל טורנוסורפוס הרשע את ר' עקיבא: איזה מעשים נאים, של הקב"ה או של בשר ודם? אמר לו: של בשר ודם נאים. א"ל טורנוסורפוס הרשע: הרי השמים והארץ, יכול אתה לעשות כהם? א"ל ר' עקיבא: לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות, שאין שולטין בהן, אלא בדברים שהן מצויין בבני אדם. א"ל: למה אתם מולים? א"ל: אף אני הייתי יודע שאתה עתיד לומר לי כן, לכך הקדמתי ואמרתי לך מעשה בשר ודם הם נאים משל הקב"ה. הביא לו ר' עקיבא

שיבולים וגלוסקאות, אמר לו: אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה בשר ודם, אין אלו נאים? הביא לו אניצי פשתן וכלים מבית שאן, א"ל: אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה בשר ודם, אין אלו נאים? אמר לו טורנוסרופוס הרשע: אם הקדוש ברוך הוא רוצה במילה, למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו? אמר לו רבי עקיבא: ולמה טיבורו יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכתו ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול, שלא נתן הקדוש ברוך הוא המצוות אלא לצרף האדם בהם, לכך אמר דוד: כל אמרת אלוה צרופה

19. מהר"ל תפארת ישראל פרק ב

וביאור זה, כי טורנוסרופוס היה סבור כי מעשה האדם פחותים מן מעשה הטבע, במה שהטבע פעל אלקי. לכך אמר שהמילה היא יותר פחותה מן הערלה, שהיא מעשה הטבע שפעל השם יתברך, ואילו המילה מעשה האדם. והשיב לו שאין הדבר כך, כי מעשה האדם - במה שהוא פעל האדם שהוא בעל שכל - יותר במדרגה מן הטבע, שהוא כח חמרי בלבד. וכמו שהוכיח לו מן החטים שהוא פעל הטבע, והוא חסר עד שיושלם על ידי אדם השכלי. שמזה תראה כי פעל השכל הוא על הטבע

והוסיף עוד לשאול, אם כן למה אין התינוק יוצא מהול, אחר שהשם יתברך חפץ במילה, ואינו רוצה כלל בערלה. כי עדיין חשב אף כי פעל האדם הוא יותר במעלה, במה שהוא פעל האדם בעל שכל, מכל מקום אין לומר שפעל הטבע הוא בחסרון. ואם היה חפץ במילה, והערלה היא רע, אם כן למה לא השלים השם יתברך את הטבע, ויצא התינוק ממעי אשה מהול. ודבר זה לא יספיק התשובה מן החטים. שאף כי הגלוסקא פעל בעל שכל יותר נבחר, מכל מקום גם השבלים שהם מעשה הטבע טובים, רק שפעל בעל השכל יותר משובח. אבל אין לומר שפעל הטבע הוא חסר. ועל זה השיב, כי בודאי פעל הטבע הוא חסר גם כן. כמו שתראה כי התינוק יוצא עם הטיבור, והאם צריכה לחתכו. עד שתראה מזה כי הטבע אין בו השלמה. ואם כן אין זה קשיא מה שיוצא התינוק עם הערלה, כי אין פעל הטבע בשלמות. כי אילו היה פעל הטבע בשלמות, לא היה במעשה הטבע שנוי, שהדברים אשר בהם השלימות אין שנוי בהם. אבל אין בו השלמה, בפרט אל האדם השכלי, שיש לו מעלה על הטבע מצד השכל

20. חגיגה יב.

והיינו דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב יטאני א-ל-ש-די אני הוא שאמרתי לעולם די. אמר ריש לקיש: בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את הים היה מרחיב והולך, עד שגער בו הקדוש ברוך הוא ויבשו

21. בית הלוי ספר בראשית יז:

אני א-ל-ש-די התהלך לפני והיה תמים, והדרש (ב"ר מו ג) שאמרתי לעולמי די. ויש להבין מדוע אמר לו זה השם בעת ציווי על המילה. ובמדרש (שם) אמרו כמה טעמים על זה די לערלה שתהא בעולם עד כאן ודי למילה שתהא עגומה ע"כ. ולפי הדרש שאמרתי לעולמי די הנראה דיש לומר הכוונה דהנה אמירה לעולם די נתפרש בשני אופנים בכמות ובאיכות, א' דהיה העולם הולך ונתרחב יותר ויותר עד שאמר לו די, גם קאי על אופני המציאות, וכדרך משל בזרעים רואים אנחנו שהולך ונתתקן דבהתחלה יוצא מן השדה קש ואח"כ מהמעולה שבזרע נעשה למעלה שבולת ואח"כ נעשה בה המוץ שמונח בו הקמח ואח"כ קרוב להגמרו נגדל בו הקמח, ואלמלא אמר די היה הולך ונתתקן עוד דהמחטה היה יוצא גלוסקא הראוי לאכילה ואמר לו די שיותר לא יתקן, יען כי כן גזרה חכמתו יתברך דסוף של התיקון וגמרו יהיה ע"י מעשה האדם וכן יהיה עד לבסוף, שלעתיד בימי התיקון אמרו עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת אבל עד לעתיד הניח להאדם שיהיה עמל לגמרו. וזהו עתה כשצוה אותו למול וכדי שלא יהיה קשה לאברהם אבינו כמו שהקשה טורנוסרופוס הרשע לר' עקיבא אם רצונו במולים מפני מה אין האדם נולד מהול (תנחומא תזריע סי' ה'), וזהו שאמר לו אני שאמרתי לעולמי די וכל הבריאה הנחתי להאדם שיגמרנה וכמו כן בריאת האדם והשלמה שלו הנחתי על האדם שימול את עצמו. שוב מצאתיו בספר תפארת יהונתן: